

**ALCUIN, DESPRE VIRTUȚI ȘI VICII
(FRAGMENTE).
TRADUCERE ȘI NOTE**

DOI: 10.35923/978-630-327-052-4/19

Gabriela RADU
Universitatea de Vest din Timișoara
e-mail: gabriela.radu@e-uvv.ro

**Alcuin, *On Virtues and Vices* (Excerpts).
Translation and Notes.**

Abstract: Alcuin wrote the treatise *De virtutibus et vitiis liber* (*On Virtues and Vices*) for Count Wido (Guy de Bretagne) around 799 or 800 AD. The book belongs to the genre of *speculum*, the author proposing in this book a monastic model: a spiritual battle between virtues and vices. In Alcuin's treatise it is outlined the layman's way of life according to a Christian model. The Romanian translation is based on the edition of Migne's *Patrologia Latina*, supplemented by two partial editions and more recent transcriptions. For the translation of the biblical quotations present in Alcuin's text, the *Bible* or *Holy Scripture* was used.

Keywords: *Alcuin; virtues; vices; speculum; translation.*

Rezumat: Alcuin a scris tratatul *De virtutibus et vitiis liber* (*Despre virtuți și vicii*) pentru contele Wido (Guy de Bretagne) în jurul anului 799 sau 800 d.Hr. Cartea se înscrie în genul cărților de tip *speculum*, autorul propunând în acest *liber manualis* un model monahal: o luptă spirituală între virtuți și vicii. În manual, Alcuin introduce noțiuni de bază ale culturii bisericești, în timp ce conținutul de viață al laicului alcătuit în conformitate cu un model creștin. Traducerea în limba română se bazează pe ediția din *Patrologia Latina* a lui Migne, completată de două ediții parțiale și transcripții mai recente. Pentru traducerea citatelor biblice prezente în textul lui Alcuin, s-a întrebuițat Biblia sau Sfânta Scriptură,

tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române.

Cuvinte-cheie: *Alcuin; virtuți; vicii; speculum; traducere.*

Epistula nuncupatoria

Dilectissimo filio Widoni¹ comiti, humilis levita Alcuinus salutem.

Memor sum petitionis suae et promissionis meae, qua me obnixè flagitasti, aliqua tuae occupationi, quam te in bellicis rebus habere novimus, exhortamenta² brevi sermone conscribere, ut habeas³ iugiter inter manus manuales⁴ paternae admonitionis sententias, in quibus teipsum considerare debuisses⁵, atque ad aeternae beatitudinis excitare studium: cui tam honestae petitioni libenter me annuere fateor, optans meae devotionis apices tibi ad perpetuam proficere salutem. Quos etiam, quamvis minus eloquenter videas esse compositos⁶, tamen certissime scito sanctae charitatis vigore eosdem esse dictatos. Singulis siquidem huius sermonis seriem distinxi capitulis, quatenus facilius vestrae⁷ devotionis memoriae haec mea dicta inhaerere potuissent; sciens te in multis saecularium rerum cogitationibus occupatum. Unde precor sanctum salutis vestrae⁸ desiderium, ad harum saepius, quasi ad quoddam recurrere solatium, litterarum lectionem; ut animus exterioribus fatigatus molestiis, ad seipsum reversus habeat, in quo gaudeat; et quo maxime festinare debeat, intelligat. Sicut meas⁹ diligenter flagitasti piaè exhortationis litterulas, ita te humiliter depono, ut easdem saepius relegere digneris. Ob hoc tuam, dilectissime fili, dilectionem obnixè deprecor, ut plurima tibi ipse¹⁰ eleemosynarum largitione, et iudicum ac iudiciorum

¹ Al., *Huitoni*.

² Al., *aliquid... exhortamentum*.

³ Al., *haberes*.

⁴ Al., *in manibus*.

⁵ Al., *potuisses*.

⁶ Al., *videantur esse compositi*.

⁷ Al., *tuae*.

⁸ Al., *sanctae salutis tuae*.

⁹ Al., *sicut ego a me has*.

¹⁰ Al., *ut optima tibi ipsi*.

aequitate, et misericordiae sedulitate, coelestis gloriae habitationem indefessa voluntate praeparare studeas. In quo opere et desiderio te divina clementia semper ubique adiuvare dignetur [dilectissime fili].

Epistolă dedicatorie

Preaiubitului fiu, contele Wido, umilul levit Alcuin îi trimite salutări.

Îmi aduc aminte de cererea ta și de făgăduiala mea, în care m-ai rugat cu stăruință să scriu în puține cuvinte câteva povețe¹¹ pentru îndeletnicirea ta, pe care știm că o ai în treburi de oaste, astfel încât să ai mereu la îndemână cuvintele învățăturii părintești, în care fi-vei în stare să te privești pe tine însuși și să trezești râvna pentru veșnica fericire: mărturisesc că de bunăvoie consimt la o atât de sinceră cerere, dorind ca scrierile¹² izvorâte din devoțiunea mea să te ajute la mântuirea veșnică. Aceste scrieri într-adevăr, deși ți se pare că au fost alcătuite¹³ mai puțin elocvent, totuși știu fără nicio îndoială că, în același timp, au fost rostite cu puterea unei iubiri sfinte. De aceea, am împărțit în capitole individuale înșiruirea cuvântării, ca vorbele acestea ale mele, grație devoțiunii voastre¹⁴, să poată fi ținute minte mai ușor, știind că ești ocupat cu numeroasele griji ale treburilor lumești. De unde implor sfânta dorință a mântuirii voastre¹⁵ să se întoarcă de mai multe ori la citirea acestor scrieri, ca la un fel de alinare; pentru ca sufletul, obosit de necazurile din afară să se poată reîntoarce în sine, în care să se bucure; și ca să înțeleagă încotro trebuie să se grăbească îndeosebi. Așa cum cu grijă mi-ați cerut micile mele scrieri de cucernică îndemnare, tot așa vă rog cu umilință să binevoiți a le citi adesea. De aceea mă rog stăruitor pentru iubirea ta, fiule preaiubit, ca să te străduiești cu voință neobosită a-ți pregăti lăcașul slavei cerești, prin mărinimie în milostenie, dreptatea judecătorilor și a judecăților și râvna pentru milă. În care lucrare și dorință, preaiubite fiu, pururea binevoiască mila dumnezeiască să-ți fie de ajutor în toate!

¹¹ Al., *vreo povață*.

¹² În text, *apex* „vârf, extremitate, creastă, trăsături ale literelor”. De aici, prin sinecdocă, „litere, scriere”.

¹³ Al., *acestea par a fi fost alcătuite*.

¹⁴ Al., *tău*.

¹⁵ Al., *a sfintei voastre mântuiri*.

De sapientia

Primum¹⁶ omnium quaerendum homini est quae sit vera scientia veraque sapientia: quia sapientia huius mundi stultitia est apud Deum (1 Cor. III, 19). Scientia vera est a diaboli servitio, quod sunt peccata, recedere; et sapientia perfecta est Deum colere secundum mandatorum illius veritatem: quia in his duobus¹⁷ vita beata acquiritur, sicut Psalmista ait: Diverte a malo et fac bonum (Psal. lxxxiii, 15). Non enim sufficit cuiquam mala non facere, nisi etiam et bona faciat: nec bona facere, nisi etiam et mala non committat¹⁸. Omnis ergo qui sic sapiens est, procul dubio beatus erit in aeternum; beata siquidem {vita} est cognitio divinitatis; cognitio {vero} divinitatis virtus boni operis est: virtus boni operis fructus est aeternae beatitudinis.

De fide

Sed haec cognitio divinitatis et scientia veritatis per fidem catholicam discenda est: quia sine fide impossibile est placere Dei (Hebr xi. 6). Vere beatus est, qui et recte credenda bene vivit, et bene vivendo fidem rectam custodit (Liber scintillarum, 33.21). Igitur sicut otiosa est fides sine operibus (bonis) ita nihil proficient opera bona sine fide recta. Unde et beatus Jacobus apostolus dixit: Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non faciat? Numquid poterit fides salvare eum? Fides sine operibus mortua est. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est (Iac. II, 14 seqq): De cuius excellentia est alterius temporis disputare; quia breviarium, quod de mandatis Dei tibi petisti districto sermone fieri profundissimas de fide catholica rationes explicare non poterit.

¹⁶ Al., *Primo*.

¹⁷ Al., *add., mandatis*.

¹⁸ Al., *et mala amittat*.

Despre înțelepciune

Primul lucru care se cuvine a fi căutat de om este ceea ce cunoașterea adevărată și înțelepciunea adevărată ar putea fi: fiindcă, înaintea lui Dumnezeu înțelepciunea lumii aceste este neghiobie¹⁹. Adevărata cunoaștere înseamnă a te da înapoi de la slujirea diavolului care este păcat; iar desăvârșita înțelepciune este a-L sluji pe Dumnezeu potrivit cu adevărul poruncilor Sale: fiindcă în aceste două privințe se dobândește viața binecuvântată, după cum grăiește psalmistul: „Ferește-te de rău și fă bine”²⁰. Căci, nu este destul ca cineva să nu facă rău, doar dacă face și bine, nici să facă bine, doar dacă nu făptuiește și lucruri rele. De aceea, orice om care este înțelept va fi fericit în veșnicie, fără îndoială; de vreme ce viața binecuvântată înseamnă înțelegerea dumnezeirii, într-adevăr, înțelegerea dumnezeirii este virtutea binefacerii: virtutea binefacerii este rodul fericirii veșnice.

Despre credință

Însă această înțelegere a dumnezeirii și cunoașterea adevărului se cuvine a fi învățate prin credința catolică, fiindcă fără credință cu neputință este a plăcea lui Dumnezeu²¹. Este cu adevărat binecuvântat acela care trăiește bine, crezând drept și trăind bine, păzește dreapta credință²². Prin urmare, după cum credința este nefolositoare fără fapte, tot astfel faptele bune nu folosesc la nimic fără dreapta credință. De unde și binecuvântatul apostol Iacov a zis: „Ce folos, frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are? Oare credința poate să-l mântuiască? (...) Așa și cu credința: dacă nu are fapte, e moartă în ea însăși. (...) Căci, precum trupul fără suflet mort este, astfel și credința fără de fapte, moartă este.”²³ Despre desăvârșirea acesteia este de discutat altădată, fiindcă rezumatul despre poruncile lui Dumnezeu care ai cerut să fie făcut pentru tine în cât mai puține vorbe nu va putea explica cele mai profunde temeuri despre credința catolică.

¹⁹ 1 Cor 3. 19 (BS).

²⁰ Ps 33. 13 (BS).

²¹ Cf. Ev. 6. 6 (BS).

²² Isidor din Sevilla, *Sententiae*, II. 2.1, prin *Liber Scintillarum* 33. 21.

²³ Iac 2. 14 seqq. (BS).

De charitate

In praeceptis vero Dei charitas obtinet principatum, sine cujus perfectione nihil Deo placere posse Paulus testatus apostolus (1 Cor.xiii), qui nec martyrium, nec saeculi contemptum, nec eleemosynarum largitionem, sine charitatis officio quidquam proficere posse ostendit. Inde et ipse dominus a quodam scriba interrogatus quod esset mandatum maximum, respondit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota menta tua. Addidit quoque: Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum: in his duobus mandatis total ex pendet et prophetae (Matt, xxii). Quod vero ait: Ex toto corde, et tota anima, ex tota mente, id est, toto intellectu, tota voluntate, et ex omni memoria Deum esse diligendum. Dei vero dilectio in observatione mandatorum ejus tota consistit, sicut alibi ait: Si quis diligit me sermones meos servat (Joan, xiv, 23). Unde ipsa veritas alibi ait: In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem (Joan xiii, 35). Item apostolus: Plenitudo legis est dilectio (Rom xiii, 10). Item Joannes evangelista: Hoc mandatum habemus a Domino, ut qui diligit Dominum diligit et proximum (1 Joan IV, 21). Si forte quislibet quaerat, quis sit proximus, sciat omnem Christianum recte proximum, dici quia omnes in baptism Filii Dei sanctificamur, ut fraters simus spiritualiter in charitate perfecta. Nobilior est generatio spiritualis quam carnalis, de qua in evangelio ipsa veritatis ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan III, 5). Discat homo quae sunt praecepta Dei, et ea custodiat quantum valeat: Et sic se cognoscat charitatem Dei habere. Quorum aliqua tuae ostendere, dilectissime fili, devotioni nominatim curabo, ut paucis intellectis facilius aliorum virtutes intelligere valeas.

Despre dragoste

Într-adevăr, între poruncile lui Dumnezeu, dragostea dobândește întâietatea, fără a cărei desăvârșire – mărturisește Apostolul Pavel²⁴ – nimic nu poate plăcea lui Dumnezeu. El arată că nici martiriul, nici disprețuirea lumii, nici împărțirea pomenilor nu pot fi de nici un folos fără slujirea dragostei²⁵. Domnul însuși când a fost întrebat de un scrib care poruncă este cea mai mare, a răspuns: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău.”²⁶ Și a adăugat: „Iar a doua, la fel ca aceasta: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. În aceste două porunci se cuprind toată Legea și proorocii.”²⁷ Ceea ce spune cu adevărat prin: „cu toată inima, cu tot sufletul și cu tot cugetul” este că se cuvine a-L iubi pe Dumnezeu cu toată înțelegerea, cu întreaga voință și din orice amintire. Într-adevăr, iubirea lui Dumnezeu constă în desăvârșita păzire a poruncilor Lui, după cum i-a spus altuia: „Dacă mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu.”²⁸ De unde, Adevărul însuși grăiește: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții.”²⁹ La fel, Apostolul: „iubirea este deci împlinirea legii.”³⁰ De asemenea, Ioan evanghelistul: „Și această poruncă avem de la El: cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său.”³¹ Dacă, din întâmplare, careva ar întreba cine este vecinul său, să știe că orice creștin poate fi pe drept numit vecinul său, fiindcă toți sunt sfințiți cu botezul Fiului lui Dumnezeu, astfel încât duhovnicește frați suntem în desăvârșită iubire. Nașterea duhovnicească este mai nobilă decât cea trupească despre care, în Evanghelie, însuși Adevărul spune: „De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu.”³² Să învețe omul care sunt poruncile lui Dumnezeu și să le păzească pe cât de mult îi stă în putere: astfel, să știe că are iubirea lui Dumnezeu. Dintre acestea, mă voi îngriji, preaiubitul meu fiu, să-ți arăt amănunțit, cele ale tale din devotamentul tău, astfel încât, în puține înțelegeri, să fii în stare a înțelege cu ușurință virtuțile altora.

²⁴ 1 Cor 13 (BS).

²⁵ Cf. 1 Cor 13 (BS).

²⁶ Mat 22. 37 (BS).

²⁷ Mat 22. 39-40 (BS).

²⁸ In 14. 23 (BS).

²⁹ In 13. 35 (BS).

³⁰ Rom 13. 10 (BS).

³¹ I In 4. 21 (BS).

³² In 3. 5 (BS).

De spe

Tria quidem³³ proposuit animae nostrae necessaria egregious gentium doctor, dicens: spes, fides, charitas, tria haec: Major autem his est charitas (I Cor. XIII, 13). Nemo igitur, quamvis ingenti peccatorum pondere premature, de bonitate divinae pietatis desperare debet: Sed spe certae³⁴ misericordiae illius indulgentiam sibi quotidianis deprecari lacrymis: Quam recte sperare possunt, si ab actione pravi operis cessabunt. Ideo nec propter spem veniae perseveranter peccare debemus, neque quia Deus juste peccata punit, veniam desperare debemus: sed utroque periculo evitato et a malo declinemus et de pietate dei veniam speremus. Similiter et in omni translationem angustia, spe ad solatium supernae pieatis currendum est, quia in illo solo omnis spes et salus sine dubio consistit, dicente propheta: In Deo salutare meum et Gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est (Psal, LXI, 8).

³³ Al., quaedam.

³⁴ Al., certa.

Despre speranță

De asemenea, neîntrecutul învățător al neamurilor a statornicit trei lucruri necesare sufletului nostru, zicând: nădejdea, credința, dragostea, trei sunt acestea. „Iar mai mare dintre acestea este dragostea.”³⁵ Prin urmare, nimeni, oricât de uriașă e povara păcatelor sale nu trebuie să-și piardă prea devreme nădejdea în bunătatea iubirii dumnezeiești, ci să se roage pentru îngăduință, cu lacrimi zilnice, cu nădejdea³⁶ neîndoielnicei Sale milostiviri. Acest lucru ei îl pot nădăjdui cu îndreptățire, dacă se opresc din săvârșirea nelegiuitelor fapte. Ca atare, din pricina nădejdiei de iertare nu trebuie nici să stăruim în păcat, nici, fiindcă Dumnezeu pedepsește în chip drept păcatele, să nu ne pierdem nădejdea în iertare, ci, amândouă primejdiile fiind înlăturate, să ne ferim de rău și să avem nădejde de iertare de la iubirea lui Dumnezeu. De asemenea, în orice nenorocire trebuie să ne îndreptăm cu nădejde spre mângâierea iubirii cerești, fiindcă întreaga nădejde și mântuire se află doar în Acela, după cum spune prorocul: „În Dumnezeu este mântuirea mea și slava mea; Dumnezeu este ajutorul meu și nădejdea mea este în Dumnezeu.”³⁷

³⁵ I Cor 13. 13 (BS).

³⁶ Al., *neîndoielnică*.

³⁷ Ps 61. 8 (BS).

De patientia

In patientia vestra, dicitur in Evangelio, possidebitis animas vestras (Luc. XXI, 49). In omni enim vita humana patientia necessaria est. Sicut itaque patienter sufferre debemus injurias ab aliis in nos delatas, ita et patienter tribulationes quae nobis evenient, sufferre necesse est. Saepissime in hoc saeculo boni a reprobis tribulationis patiuntur. Ideo si quislibet post bona opera tribulationes patitur, non debet in cogitatione dicere: Perdiidi opera mea bona quae faciebam. Qui enim hoc dixerit, non pro amore Dei, sed pro mercede felicitates hujus vitae, aut pro laude humana opus bonum fecisse cognoscitur. Probabitur enim homo flagellis Dei, qui animo benefaciat, vel qua fortitudine sufferat tentationes sibi supervenientes. Tentat enim vos Deus, dicit Apostolus, ut sciat si diligitis eum. Prorsus, tribulatio patientiam operatur; patientia autem opus est perfectum. Beatus enim vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se (Jac, 1, 3, 4). Nemo bene sapiens est, qui patientiam non habet. Fortior est dominator³⁸ animi sui expugnatore urbium (Prov. Xvi, 52). In patientia vero quaerenda est ignoscendi facultas, non vindicandi opportunitas. Tales sunt quidam, qui tempore injuriarum patienter sufferunt, ut subsequenter facilius ssvindicare valeant. Hi veram non habent patientiam. Patientia vera est in faciem fortiter sustinere injurias, et in future vindictam non quaerere, sed ex corde ignoscere. Sine ferro vel flammis martyres esse possumus, si patientiam veraciter in animo servamus cum proximis nostris. Laudabilius est injuriam tacendo declinare, quam respondendo superare. Qui patienter tolerat mala, in future coronam merebitur sempiternam (Liber scintillarum, 2.33).

³⁸ Ms. domitor.

Despre răbdare

„Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre.”³⁹ Căci în toată viața omenească este nevoie de răbdare. De aceea, așa cum trebuie să îndurăm cu răbdare nedreptățile săvârșite de alții față de noi, tot astfel este nevoie să suportăm cu răbdare încercările care se abat asupra noastră. De foarte multe ori în lumea aceasta, cei buni îndură nenorociri din pricina celor ticăloși. Ca atare, dacă cineva după bune fapte pătimește din cauza încercărilor, nu trebuie să-și zică-n gând: „Am irosit bunele lucrări pe care le-am făcut.” Căci se știe că cel care a spus acest lucru nu a săvârșit fapta bună din iubire de Dumnezeu, ci pentru răsplata unei vieți fericite sau pentru slava omenească. Fiindcă un om va fi făcut bun de biciul lui Dumnezeu care-i va ajuta sufletul sau prin puterea căruia va putea îndura ispitele care se vor abate asupra lui. Căci Dumnezeu te încearcă – spune Apostolul – ca să știe dacă-L iubești. Ca atare, „știind că încercarea credinței voastre lucrează răbdarea; iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit.”⁴⁰ „Fericit este bărbatul care rabdă ispita, căci lămurit făcându-se va lua cununa vieții”⁴¹. Nu este cu adevărat înțelept cel care nu are răbdare. „Cel care-și stăpânește firea e mai bun decât cel ce stăpânește o cetate.”⁴² Într-adevăr, în răbdare puterea de a ierta cuvine-se a fi căutată, nu prilejul de a te răzbuna. Așa sunt aceia care, în toiul unor nedreptăți îndură cu răbdare, astfel încât pe urmă să poată mai ușor să se răzbune. Aceștia nu au o răbdare adevărată. Răbdarea adevărată înseamnă a îndura cu curaj nedreptățile pe față și, în viitor a nu căuta răzbunare, ci a ierta din inimă. Putem fi martiri fără sabie sau foc dacă cu adevărat păstrăm răbdarea în minte împreună cu semenii noștri. Mult mai vrednic de laudă este a preveni nedreptatea prin păstrarea tăcerii decât a învinge prin ripostă. Acela care va îndura răul cu răbdare va merita cununa veșnică în viața viitoare.

³⁹ Lc 21. 19 (BS).

⁴⁰ Iac 1. 3-4 (BS).

⁴¹ Iac 1. 12 (BS).

⁴² Pv 16. 34 (BVA).

De humilitate

Quanta sit verae humilitatis virtus, facile ex verbis Domini cognoscitur, qui ut superbiam Phariseorum damnaret, dixit: Omnis squi se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur (Matth. XXIII, 12). Humilitatis passibus ad coeli culmina conscenditur; quia Deus excelsus non superbia, sed humilitate attingitur. De quo dictum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jac. Iv, 6). Unde et in psalmis dicitur: Excelsus Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit (Psal. Cxxxvii, 6). Alta posuit pro superbis, humilia vero pro humilibus (al., pro mansuetis). Humilia respicit, ut attollat: Alta, id est, superb cognoscit, ut dejiciat. Discamus igitur humilitatem, per quam Deo propinquare poterimus, sicut ipse in Evangelio ait: Discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. Xi, 29). Per superbiam mirabilis angelorum creatura cecidit de coelo: per humilitatem (Dei) fragilitas humanae naturae ascendit ad coelum. Honesta est enim inter homines humilitatis consuetudo, sicut Salomon ait: Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia. Ubi autem humilitas, ibi et sapientia (Prov. Xi, 2). Item alius (quidam) Sapiens: Quanto major es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam (Eccli. Iii, 20). Item Dominus dicit per prophetam: Ad quem autem respiciam nisi ad humilem, ete quietum, et trementem verba mea (Isai. Lxvi, 2). Quicumque humilis et quietus non erit, non potest in eo habitare gratia Spiritus sancti. Deus humilis factus est nostrae salutis causa, ut erubescat homo superbus est. Quantum humilitate inclinatur cor ad ima, tantum proficit in excelso. Qui enim humilis erit, exaltabitur in Gloria⁴³. Primus humilitatis gradus est veritatis sermonem humiliter audire, memoriter retinere, voluntarie perficere. Eam quipped, quam non invenit humilem (Veritas) fugit mentem. Quantum quis humilior erit de seipso, tanto major erit in conspectus Dei. Superbus vero quanto gloriosior apparet inter homines, tanto dejectior erit ante Deum. Qui enim sine humilitate bona opera agit, in ventum pulverem portat. Quid superbit terra et cinis, dum vento superbiae dispergitur, quod jejuniis et eleemosynis congregare videtur? Noli, o homo, in virtutibus tuis gloriari; quia alterum habiturus es judicem, non teipsum; in cujus conspectus teipsum in corde tuo humiliare oportet, quatenus ille te exaltet in tempore retributionis tuae. Descende ut ascendas, humiliare ut exalteris,

⁴³ Al., qui hic humilis fuerit in terra... in gloria futura.

ne exaltatus humilieris. Qui enim sibi vilis est, ante Deum magnus est⁴⁴; ete qui sibi displicet Deo placet⁴⁵. Esto igitur parvus in oculis tuis, ut sis magnus in oculis Domini. Tanto enim eris sapud Deum pretiosior, quanto fueris ante oculos tuos despectior. In summo honore summa tibi sit humilitas. Honoris laus est, humilitatis virtus.

⁴⁴ Al., *pulcher est*.

⁴⁵ Al., *et qui sibi placent, Deo displicent*.

Despre smerenie⁴⁶

Cât de mare este virtutea smereniei adevărate poate fi lesne aflat din cuvintele Domnului Care, atunci când a condamnat mândria fariseilor, a zis: „Cine se va înălța pe sine se va smeri, și cine se va smeri pe sine se va înălța.”⁴⁷ Pășind pe treptele smereniei, oricine se va înălța la rai, fiindcă te poți apropia de Dumnezeu Cel Preaînalt nu cu mândrie, ci cu smerenie. Pentru aceasta se zice: „Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har.”⁴⁸ De unde și în psalmi este spus: „Că înalt este Domnul și spre cele smerite privește și pe cele înalte de departe le cunoaște.”⁴⁹ *Cele înalte* sunt folosite pentru cei mândri, *cele smerite* pentru cei smeriți⁵⁰. Îi vede pe cei smeriți ca să-i ridice, pe cei înalți, adică pe cei mândri, îi recunoaște ca să-i doboare. Așadar să învățăm smerenia, prin care vom fi în stare să ne apropiem de Dumnezeu, după cum spune chiar El în *Evangelhie*: „învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre.”⁵¹ Prin mândrie, creatura minunată a îngerilor a căzut din ceruri, prin smerenie, slăbiciunea firii omenestei s-a ridicat la cer. Căci cinstit este obiceiul smereniei între oameni, după cum zice Solomon: „Dacă vine mândria, va veni și ocară”⁵². De asemenea, un alt înțelept: „Cu cât ești mai mare, cu atât mai mult te smerește și înaintea Domnului vei afla har.”⁵³ Tot așa Domnul a spus prin proroc: „și spre cine voi căuta Eu, dacă nu spre cel umil și blând, spre cel ce tremură de cuvintele Mele?”⁵⁴ Oricine nu va fi smerit și modest nu poate avea în el harul Duhului Sfânt. Dumnezeu s-a făcut umil pentru mântuirea noastră ca omului să-i fie rușine a fi trufaș. Cu cât inima este mai aplecată spre adâncuri cu smerenie, cu atât se îndreaptă spre înalțuri. Căci cel care fi-va smerit⁵⁵ înălța-se-va în slavă⁵⁶. Primul pas spre smerenie este a asculta cuvântul adevărului cu smerenie, a-l păstra în minte întocmai și

⁴⁶ Textul este preluat *ad litteram* de Alcuin de la Augustin, *Sermo CCXCVII. De Humilitate et Timore Domini*.

⁴⁷ Mt 23. 12. (BS)

⁴⁸ Iac 4. 6. (BS)

⁴⁹ Ps 137. 6. (BS)

⁵⁰ Al., *blânzi*.

⁵¹ Mt 11. 29. (BS)

⁵² Pv 11. 2. (BS)

⁵³ Sir 3. 18. (BS)

⁵⁴ Is 66. 2. (BVA)

⁵⁵ Al., *cel care va fi fost smerit aici, pe pământ*.

⁵⁶ Al., *în slava ce va să vină*.

a-l desăvârși de bunăvoie. De bună seamă, când nu-l găsește smerit, adevărul părăsește grabnic cugetul cuiva. Cu cât cineva va fi mai smerit de la sine, cu atât mai mare va fi înaintea lui Dumnezeu. Cel mândru, însă, cu cât mai fălos se va arăta printre oameni, cu atât mai degrabă fi-va azvârlit înaintea lui Dumnezeu. Căci cel care face fapte bune fără smerenie, stârnește doar praf în vânt. Ce vor birui țărâna și cenușa când acel ceva, care pare să fie alcătuit din posturi și milostenii, este spulberat de vântul mândriei? Nu te făli, omule, cu virtuțile tale, fiindcă vei avea pe altul drept judecător, nu pe tine; înaintea privirii acestuia cuvine-se a te smeri în inima ta, până când Acela te va înălța la El în ziua răscumpărării tale. Coboară ca să poți urca, smerește-te ca să te poți înălța ca nu cumva, din pricina trufiei, să fii smerit. Căci cel care este neînsemnat pentru sine este mare⁵⁷ înaintea lui Dumnezeu și cel care nu e mulțumit de sine Îi place lui Dumnezeu⁵⁸. Prin urmare, fii mic în ochii tăi ca să fii mare în ochii lui Dumnezeu. Căci, cu cât vei fi mai disprețuit în fața propriilor tăi ochi, cu atât vei fi mai prețios înaintea lui Dumnezeu. Ca cea mai mare cinstire, smerenia să fie lucrul cel mai mare. Lauda este a cinstirii, virtutea a smereniei.

⁵⁷ Al., *minunat*.

⁵⁸ Al., *și pe cei care se plac pe ei înșiși, nu-i place Dumnezeu*.

De compunctio cordis

Compunctio cordis ex humilitatis virtute nascitur; de compunctionis confession peccatorum; de confessione poenitentia; de poenitentia vera proveniet delictorum indulgentia. Compunctio cordis est humilitas mentis, cum lacrymis, et recordatione peccatorum, et timore iudicii. Ex gemino fonte compunctionis solent profluere lacrymae; id est, dum merita operum suorum diligentius considerat; altera dum desiderio aeternae vitae suspirat. Unde propheta ait: “suscipit anima mea ad Deum vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lacrymae meae panis die ac nocte (Psal. XLI, 3.4). Item: Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini Et. Cor meum, et caro mea exsultaverunt in Deum vivum (Psal. LXXXIII, 3). Quattuor sunt qualitates affectionum⁵⁹, quibus cogitationi iusti taedio salubri compungitur, hoc est, memoria praeteritorum facinorum, recordation futurarum poenarum, consideration peregrinationis suae in huius vitae miseria, desiderium supernae patriae, quatenus ad eam quantocius valeat pervenire. Quando ergo ista in corde hominis flunt, sciendum est tunc esse Deum per gratiam suam cordi humano praesentem. Unde et in psalmo dicitur: “Deus vitam meam nuntiavi tibi; posui⁶⁰ lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua (Psal. LV, 9). Promissio indulgentiae quam habemus a Deo, lacrymas poenitentiae excitat cordi nostro. Thesaurus desiderabilis in corde hominis, compunctionis dulcedo. Anima hominis quae in oratio compungitur, valde illi proficit ad salutem. Cum per orationem compunction effunditur Spiritus sancti praesentiam adesse cordibus nostris non dubium est.

⁵⁹ Ms. *afflictionum*.

⁶⁰ Ms. *posuisti*.

Despre căința inimii

Căința inimii se naște din virtutea smereniei; din căința mărturisirii păcatelor; din mărturisire, ispășirea; din ispășirea adevărată purcede iertarea păcatelor. Căința inimii este smerenia minții, cu lacrimi, cu păstrarea amintirii păcatelor și cu teamă de judecată. Din izvoare gemene obișnuiesc să curgă lacrimile căinței și ele sunt - unul când cugetă mai atent la meritele faptelor sale⁶¹, altul când suspină de dorul vieții veșnice. De unde și spune prorocul: „Însetat-a sufletul meu de Dumnezeu cel viu; când voi veni și mă voi arăta feței lui Dumnezeu? Făcutu-mi-s-au lacrimile mele pâine ziua și noaptea.”⁶² Din nou: „Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu.”⁶³ Sunt patru feluri de emoții⁶⁴ prin care cugetul celui drept se căiește cu o folositoare strădanie – adică, amintirea nelegiuirilor trecute, gândul viitoarelor pedepse, considerarea călătoriei noastre în suferința acestei vieți, dorința tărâmului ceresc – ca acela să fie în stare să ajungă la el cât mai repede. Așadar, când acestea străbat inima omului, trebuie să se știe atunci că prin harul Său, Dumnezeu este prezent în inima omului. De unde se și spune în psalm: „Viața mea am spus-o ție; pune lacrimile mele înaintea Ta, după făgăduința Ta.”⁶⁵ Făgăduința iertării pe care o avem de la Dumnezeu să stârnească lacrimile ispășirii în inima noastră! O comoară de dorit în inima omului, dulceața căinței. Sufletul omului care se căiește în rugăciune ajută nespus de mult la mântuirea acestuia. Când, prin rugăciune, se revarsă căința, nu este nicio îndoială că Duhul Sfânt este prezent în inimile noastre.

⁶¹ Al., *când mintea cugetă mai atent la nelegiuri.*

⁶² Ps 41. 2-3 (BS).

⁶³ Ps 83. 3 (BS).

⁶⁴ Al., *suferințe.*

⁶⁵ Ps 55. 8 (BS).

De Confessione

Hortatus nos saepius Scriptura ad medicamentum fugere confessionis: non quod Deus indigeat confessione nostra, cui omnia praesto sunt quae cogitamus, loquimur, aut agimus; sed nos aliter salvi fieri non possumus, nisi confiteamur poenitentes quod inique gessimus negligentes. Qui seipsum accusat in peccatis suis, hunc Diabolus non habet iterum accusare in die iudicii: sit amen confitens poenitendo diluit quae fecit, nec iterum renovat quae egit⁶⁶. Confitemini, dicit Jacobus apostolus, “Alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini” (Jac. V, 16). Item beatus Paulus apostolus: “Ore autem confessione fit ad salutem” (Rom. X.10). Sed et Salomen de confessione peccatorum dixit: “Qui abscondit peccata⁶⁷ sua, non dirigitur; qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur” (Prov. XXVIII, 13). Magnum est salutis medicamentum non iterare quae prave⁶⁸ gessimus, nec priorum cicatrices vulnerum resauciare. Sic autem dixit Iohannes evangelista: “Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus et Justus, ut remittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate” (I Joan, I.9). Similiter et psalmist ait: Dixi: “Confitebor adversum me injustitiam meam domino: et tu remisisti iniquitatem⁶⁹ peccati mei” (Psal. XXXI.5). Vivens confiteatur peccator quae fecit, quia non est fructuosa confessio apud inferos, nec poenitentia ad salutem proficiens. Ecce nunc tempus salutis, ecce nunc tempus acceptabile Deo (II Cor. VI.2). Tempus est nunc remissionis poenitentibus: sed tempus erit post mortem vindicatum negligentibus confiteri scelera sua. Omnes enim impii amaram habent in tormentis poenitentiam, sed non proficit eis poenitentia ad salutem⁷⁰ sed conscientia torquet eos ad augmentum poenarum quas patiuntur. Potuerunt enim sibi per confessionem praecavere tormentorum immanitatem, et neglexerunt. Ita sicut foras flammis, ita intus I conscientia propria torquentur. Quomodo potest medicus vulnus sanare, quod aegrotus ostendere crubescit? Deus enim confessionem nostrum desiderat, ut justam habeat causam ignoscendi. Qui peccata sua occultat, et erubescit salubriter confiteri, Deum testem habet nunc, et iterum habebit eum ultorem. Optime se iudicat homo in hac vita, ne iudicetur a Deo damnatione perpetua. Duplicem habere debet fletum in poenitentia omnis

⁶⁶ Ms. revocat, quae gemit.

⁶⁷ Ms. scelera.

⁶⁸ Ms. impie.

⁶⁹ Ms. impietatem.

⁷⁰ Ms. remissionem.

peccator, sive quia per negligentiam bonum non fecit, seu quia malum per audaciam perpetravit. Quod enim oportuit, non gessit, et quod non oportuit, egit. Confessio justificat, confession veniam peccatis donat. Omnis spes veniae in confessione consistit. Confessio opus est misericordiae: Salus aegroti unicum est viribus (Forte, vitiis) nostris medicamentum cum poenitentia.

Despre mărturisire

Scriptura ne îndeamnă adeseori să alergăm după leacul mărturisirii, nu fiindcă Dumnezeu are nevoie de mărturisirea noastră în care sunt prezente toate lucrurile la care ne gândim, pe care le spunem sau pe care le facem, ci fiindcă nu putem fi mântuiți altfel decât dacă mărturisim păcatele pe care, neglijenți fiind, le făptuim în chip nedrept. Cel care se învinuiește pentru păcatele sale, pe acesta diavolul nu poate să-l învinuiască din nou în Ziua Judecării. Dacă mărturisește, acela, ispășind, spală cele pe care le-a săvârșit și nu mai reînoiește cele pe care le-a făcut⁷¹. Spune apostolul Iacov: „Mărturisiți-vă, deci unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați”⁷². Tot așa, sfântul apostol Pavel: „cu gura se mărturisește spre mântuire.”⁷³ Dar și Solomon a zis despre mărturisirea păcatelor: „Cel ce își ascunde păcatele⁷⁴ lui nu propășește, iar cel ce le mărturisește și se lasă de ele va fi miluit.”⁷⁵ Marele leac al mântuirii este să nu repeți lucrurile pe care le-ai făcut strâmb⁷⁶ și nici să nu reînnoiești cicatricile rănilor de mai înainte. Însă, evanghelistul Ioan a spus: „Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea.”⁷⁷ În același fel a grăit și psalmistul: „Zis-am: «Mărturisi-voi fărădelegea mea Domnului»; și Tu ai iertat nelegiuirea păcatului meu.”⁷⁸ În timpul vieții să mărturisească păcătosul cele pe care le săvârșește fiindcă mărturisirea nu este de folos în lumea de apoi, nici căința nu ajută la

⁷¹ Al., *recheamă ceea ce a deplâns*.

⁷² Iac 5. 16 (BS).

⁷³ Rom 10. 10 (BS).

⁷⁴ Al., *nelegiuirile*.

⁷⁵ Pv 28. 13 (BS).

⁷⁶ Al., *în mod nelegiuit*.

⁷⁷ I In 1. 9 (BS).

⁷⁸ Ps 31. 6 (BS).

mântuire. „Iată acum vreme potrivită, iată acum ziua mântuirii”⁷⁹. Acum este vremea iertării pentru cei care se căiesc; dar, după moarte, va fi o vreme a osândirii pentru cei care nu se îngrijesc să-și mărturisească nelegiuirile. Căci toți nelegiuiții, în cazne, au o amară căință, dar căința nu le este de folos spre mântuire⁸⁰, ci conștiința îi chinuie până la sporirea osândelor pe care le îndură. Într-adevăr, ar fi putut să se păzească de grozăvia caznelor înainte, prin mărturisire, dar nu s-au îngrijit de asta. Astfel, tot așa cum sunt chinuiți de flăcări pe dinafară, sunt chinuiți de propria conștiință pe dinăuntru. Cum poate un doctor să vindece rănila pe care bolnavului îi este rușine să le arate? Căci Dumnezeu dorește mărturisirea noastră ca să aibă un temei drept pentru a ne ierta. Acela care-și ascunde păcatele și se rușinează de a le mărturisi în chip sănătos, îl are acum⁸¹ pe Dumnezeu drept martor și-L va avea din nou drept răzbunător. Omul se judecă pe sine cel mai bine în această viață ca să nu fie judecat de Dumnezeu la osândă veșnică. În căință, orice păcătos cuvine-se să aibă două temeiuri de a vărsa lacrimi, fie pentru că din neglijență nu a făcut binele, fie pentru că din îndrăzneală a săvârșit răul. Căci nu a făcut ceea ce se cuvenea și a făcut ceea ce nu se cuvenea. Mărturisirea izbăvește, mărturisirea dă iertarea păcatelor. Toată nădejdea de iertare stă în mărturisire. Mărturisirea este lucrarea milei: stă în puterea noastră un singur leac – mântuirea păcătosului laolaltă cu căința.

Referințe bibliografice:

Migne, J. P. 1878-1890. *Patrologiae cursus completes*, series Latina. Vol 83, 88. Paris.

Surse electronice:

Biblia sau Sfânta Scriptură tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a PF Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române
Biblia: ortodoxă. <https://www.bibliaortodoxa.ro/>.

Biblia sau Sfânta Scriptură, versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, Cluj-Napoca, 2009: <http://www.dervent.ro/s/b/index-C.php?id=AN-NOTA&obs=true>.

⁷⁹ 2 Cor 6. 2 (BS).

⁸⁰ Al., *răscumpărare*.

⁸¹ *Nunc*, „acum” adică în viața pământească.

Stone, Rachel. « Translation of Alcuin's De Virtutibus et Vitiis Liber (Book about the Virtues and Vices) ». *The Heroic Age A Journal of Early Medieval Northwestern Europe*. 2015, 16.: <http://www.heroicage.org/issues/16/stone.php>.

Abrevieri:

Al – Alt manuscris.

BS – *Biblia sau Sfânta Scriptură* tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a PF Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Biblia Ortodoxă.

BVA – *Biblia sau Sfânta Scriptură*, versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, Cluj-Napoca, 2009.